

Тувиңа
Биримчилик
БИБЛИОТЕКА
И. А. С. Пушкин

Бүгү чурттарның пролетарийлеру, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

80 (12470)

1984 чылдың апрель 4, среда

1925 чылда үндестилген

Өртөз 3 коп.

ЧУРУКТА: совет-индий космос экипажи: индий космонавт Ракеш Шарма (ортуңда), СССР-ниң ужудукчу-космонавт Совет Эвделиниң Маадыры Ю. В. Малышев (солгай тарапта), СССР-ниң ужудукчу-космонавт Совет Эвделиниң Маадыры Г. М. Стрекалов (оң тарапта), Ю. А. Гагарин аттыг космонавтылар белекээр төптө.

А. ПУШКАРЕВТУН фотозу.

СЭТА-ның фотохро-никазы.

КАДЫ АЖЫЛДААРЫНГА БЕЛЕН

УЖУДУШУНУН БАШКА-РАП ТӨП. (СЭТА) Ленин Кизим, Владимир Соловьев, Олег Атыков олар чөп чогуу-нун орбита-ның 54 конута күш-ажылчы ээлчегин тууду-тур.

Космонавтылар апрель 1-де дыштантап. Дараагында хү-нөрдө «Астра-1» аппаратура-биле шенеделер кылып, чер-кырын хайгаарып, «Салют-7» станцияны техниктиг ажаа-дазын хайдыртып.

Совет-индий экипажтын ужудуушкун программанын бузуура шинчелдер кылы-рынга белектер комплекске дооскай. Ажылдар болгаш дыштаныр чердери космо-

навтылар дөвөн болгаш эр-тем аппаратура-ның ажил-даарын хылап көргөн. Ол ап-паратура-биле шенеделерни кады кылып.

Телеметриктиг хемчээшкери-нин түнелдерин бузуура алдыртып, «Салют-7» — «Союз Т-10» орбита комплексинин ужудуушкун чогуушталып чо-руу турар. Этер Кизим, Со-ловьев, Атыков оларны ка-дыкшыл байдалы эки.

1984 чылдың февраль 21-де чер чогуушкун «Прогресс-19» автоматтыг транспорт кораблинин ужудуушкун доозулган.

АЖЫЛЧЫН КИЖИНИҢ ЭРГЕ-АЖЫНГА

Совет кижилерин күш-ажылынга, амыдырал-чурттал-газынга болгаш дыштанылыгынга таарымчалыг байдалдар-ны тургузары — профессионал организациаларының чугула-сорулгасы. Оларның ажылының дугайында СЭТА-ның мор-респондентилери дыңдадып турар.

КУШ-АЖЫЛ БАЙДАЛДАРЫН ЭКИЖИДИП ТУРАП
Ританиң шил болгаш көрүчүк кылыр заводунга ком-плекстике механизацияны дооскай. Бүдүргөниң културал-ында контроль талазы-биле заводтун бүтү көл цехтеринге профсоюз тургускан хей-ниити комиссиялары комплек-стиг механизацияны чедиргилерин доорунга удуз рольду ойналт. Комиссияларын болгаш оларның активчелери-нин инициативалары бузуура хол-биле кылып ажылдарын механизация талазы-биле чугула хемчеглерин боттанды-рып болгаш күш-ажыл байдалдарын экижидип. Бедик бүдүрүчүлүк машиналарын ажилгалга киргерт.

Бүдүргөниң културалын контролдоор талазы-биле илгир комиссиялар Латвияны бүдүргө черлеринин хей нуруузуна амыг уде ажаадып турар. Оларның илгиркей-лел киржигиле-биле чүгө эртен чылын беин он-он цехтерин, участктарын механизациялап, автоматчылтат.

БОТТАРЫНЫҢ КУЖУ-БИЛЕ
Белорусияда Ивонин «Сельхозтехника» район катты-жымшыкынын ажилдачылары боттарының кужу-биле чуртталга сурун тууду алганар. Байдуштун чуртталгы-чараш хөмбөк чогуула чуртталга байыныры тууттанып. Садик-амыдырал комплексин, кабул, урулар сады, музыка шкөөлүн, нити чуртталга байыны база ажилла-га киргерт.

(СЭТА-ның корр.).

Хову-Аңсы АТБ-инин чөлаачы Владимир Михайлович Прибыто республикада бир онзагый рекордтун эдилекчиси. Ол он бири беш чылдың эртен үш чылдарының чыл бу-руде 1 миллион тонна-километрин ажилдап кылып келген болгаш беш чылдың планын удаас күүседир четкен. Чурт-тун муракчы чөлаачыларының эгелзин «миллиончулар-ның» шимчээшкенин бисте деткээрден ол шыгарар келген.

Он башкарганы күчүлүг КамАЗ машиназы чылдың кайы-даа эргилдезинде доктааткан хуузалыг техниктиг ажаада-уезинден аңгыда доктаамал рейсте. Хүлээнген ажылынга беринген, бедик сагылга-чуртуну чөлаачы ажил дээне амырдыжын уттуруп. Ынчанга ол 16 чыл ажаадып ту-рары бөдүнү АТБ-инде, «Тыва автогара» каттыжыш-кынын өскөдө бүдүргөлеринде чөлаачыларга үлгөр-чиген, муракчы бооп алдаржар. Владимир Михайлович-нин шалпычы күш-ажылы кыш чыл улаштыр «Социалист-чарыштын тикелчиги» деп демдер-биле, дипломнар, хүндүлүг бижиктер-биле демделгидип келген.

ЧУРУКТА: Хову-Аңсы АТБ-инде миллиончу чөлаачы В. Прибыто.

Ю. КОСАРЬКОВТУН фотозу.

К. ООРЖАК.

БРИГАДА КЕРЭЭЗИ-БИЛЕ

бригадта тускайлап берген сизин шөлүңүр бир текта-рынга онаштыр ортуула-биле 32,2 центнер дүжүттү ап, пландан ажыр 1560 центнер бирги кластың сизин белекчээш, совхозка хүлээткен.

Чаа арга-биле ажилдаан бригада пландан ажыр бү-дүргөн продукцияны дээш 6162 рубльдин оруулганын алган. Он нежигчун бүдүр-үрү айдан 200 рубль авансыны ал, а соопу саажаага бу-зуура чүгө бирги кластың сизин дээш 2969 рубльдин немелде төлөвире алганар. Ажыл-агынын өске брига-даларында бодаарга, мында техниканың үредиктигин ала-аажып, күш-ажылдың бү-дүрүчүлүг 1,3 хуу безаан, сагылга-чурум экижизин. Бригада кижигүнеринин

күш-ажылы сонуургалы улам улгаткан. Партинын айтырышкына-рын удурулга бодуруш, совхоз бүдүргөлеринин күш-ажылы организациаларын болгаш он төлөктөрүн сай-лааргайдыр. Ылангыч бригада керээзин непер-дир талазы-биле «Алдан-Маадыр» совхозта үстүңе чугулааңгыс чикетке Ыш-ка өске-даа чамдык ажил-дары кылган. Ол бүгүн совхозтун экономика-нын көзүлүгүн перспектив-нун айтырылары-биле хол-бал, ажилдың ажилын бидиргиче уладарын келгилерин түнелдинде эр-тем ажилдагы чылын сов-хоз эки дооскан Шат. Че-ктерин хойжы бригадалары, Ан-Даш СФБ-зы, Ворба-Тей хову-трактор бригадалы

немерде хемчеглерин алы-рын, бо талазы-биле масса-политиктиг, организаци-аларын сайлааргайдыр. Ол күш-ажылды организациаларының өске-даа деп-лигилерин хейирдерин кал-баз-биле непердиринин сов-хозтун дирекциясынга бол-гаш парткомунга райком бо-роозу дааскан.

Эртен чылын ажил-агы-да бригада керээзи-биле ажилдаарга арга-биле шил-дирер он ийи нежиг состав-тын бригаданы (узуруткучу-коммунист Алдан-Оол Кы-зыл-оол) бригада керээзи-биле ажилдаарга арга-биле шил-дирер деп шилтирлеринин райком боорозу чүдүлдү деп көргөн.

Д. МОНГУШ.
Сүт-Хөл район.

ШӨЛДЕРЖЕ

Бай-Тайга районда «Бай-Тал» совхозтун хову ажил-дагылары он бири беш чылдың дертук чылында «Совет Тываның 40 чыл оюнга» — шалпычы 40 неделэ деп ээлчегте киришпашан, социалист чарышты кал-барткан. Олар ам үрезин белектерин, техника сеп-телгенин, ол мышка шөл-держе одок соотулгенин организациалар чорудуп ту-рар.

Механизаторлар чаксы-талыга уезинде 40 тонна кызыл-тасты, 60 тонна сула-ны, 50 тонна тоорукту, 12 тонна картофелди, 1 тонна хей чылдыг сизин үрезинин чакып тарымы планын. Ол үрезинер ам чажар шына-рынга чедир белектергил-ген. Шөлдерже 2 тонна ажыг одекти токкен.

Х. КАРА-ООЛ.

Эрткен чылдың «Алдан-Маадыр» совхозтун төп сал-бырынга мал чөмүлүн беле-леткелгиле олар ажилдап турганар. Эрес-оол Мон-гуштун удурутканы он нежиг составтын ол механизаци-аттыган бригадалы брига-да керээзи-биле ажилдаар арга-биле шилтиркен.

Бригада кижигүнеринин тарымсалгалы ол бедиктеп. Ажылдың чаа арганы күш-ажылдың бүдүрүчүлүгү Бедиргичин, нитинин өчү-дүн хумагалыг, ээ-бу-биле көөрүңге, коллективтин ар-галарын долу ажилдаарында, бригада кижигүнеринин кижигилеринин илгир берген. Совхозтун дирекциясы-биле чарга керээз бузуура үк бригада 217 га черин сиз-генин ажаап өстүрерин, тек-тардан 26 центнер дүжүттү аларын хүлээткен.

Ынчанга мал чөмүлүн белектергилер баштайгы хү-неринден-не олар бир де-минг, бедик бүдүрүчүлүг ажилдаан. Он түнелдинде

КЫЛЫР АЖЫЛ ТОДАРААН

күш-ажылдың болгаш бүдү-ргөниң сагылга-чуртуну хажыдары-биле демиселди күштелдеринин талазы-биле инициативаны илп үн-дүргөн Кызылдың № 2 ав-тогараппот бүдүргөлеринин коллективинин ажил-ишчи-рин В. И. Ленинниң төрү-түгүн хүнүндө бээр 114 чыл оюнга турсааткан ап-рель 21-де болор коммуни-ст субботникке кирип бу-дүрүз илгирлелди кирип деп шилтиртелэн.

Коммунист суббо-тникке боттарының шал-пычы ажил-ишчиле-биле бистин Төрөн чурттувунун экономика-тын болгаш камга-лаары күчүлүг быжыглаа-

рынга немелде салымшы-ныкты киирер бис — деп, бригадаларга болгаш возон-наларга болтуураан суббо-тник эртеринеринин хуралда-рынга чүве чугулаан бүдү-ргөниң ишчилери чугула-лаан.

Коммунист субботникке 333 нежиг кирип. Оларның 281 боттарынын ажилдаар черлеринге ажилдаар. «Кы-зыл субботник» хүнүндө 7300 тонна аязы-бүрү чү-күтү соотур. Ол хүн ажил-даан ажаап 1338 рубльдин беш чылдың фондусуңче шилтир.

Ф. ЧЕРНУСОВА.

дакчылары боттарының чер-леринге ажилдаарлар. Эр-аниң харылзаа бедиринин ажилдакчылары чаа кызыл-бузууну септел, де-милгизин чорудар. Ажил-даар чер-деикээрине чаа-тайкыдыкта болгаш тоога-ан чыдагылы кылыр. Эртн ишкетиникин солаш-чартыр. Харылзаа бедирин долгандыр мыш хе-минин чаа херим-биле со-луур. Бо ажил амыг хү-нерде эгелей берген.

А. ТАВА.

ЭГЕЛЕЙ БЕРГЕН

Эрзани районун харылзаа бедирин бо чылды бедик бүдүрүчүлүг күш-ажыл-биле уткаш, ол-ла темпаны кошкатпай, шалпычы ажил-дап турар. Апрель 21-де болор коммунист суббо-тникке үк коллектив баш бу-рундап кылып ажилын то-дараткан. Коллективке эр-тер субботникти харылзаа бедиринин начальниг До-лаан Кызыл-оол удурутуп

Харылзаа бедирин ийити-биле 300 рубльдин ажил-ын кылып, Тайбың фонду-зунче 140 рубльдин шил-дир. Мөрениң харылзаа салбырының септелгенин до-лузу-биле кылып. Анаа хо-мур-лаш болгаш оттулар-мыш турар сарайы база ту-дар. Нарынын, Бүлүн-Ба-жыны, Бай-Даның харыл-заа салбырларынын ажил-

СЭКП-ниң аграр политиказы — боттанышкында

ТАРААЖЫНЫҢ ТЕХНИКТИГ КҮЧҮЗҮ

Бистин чуртка час дээр-ге шөлдерге ажилдың илп уези. Ол — уулу, хары-салгалыг ажилдың көрүлде-ти, бистин агроупотребу-тун аргаларында, удурутку-ларга болгаш тараа чашты-рычыларында шыналда бо-лур.

Көдө ажил-агынын меха-низациясы, ол адыры эр-тем-техниктиг депшилгеге үндөйлөш, чарышты дерини — партиянын болгаш ча-зактын онза сагыш салыр айтырымы, нити-курне укур-дузалыг херек бооп ту-рар.

Он бүдүрүлгиди багытка-рында, продукцияны шына-рында, дерилгелерин ажаап хандыраарында, септелгени-де болгаш каагалаарында, көдө ажил-агынын техника-нын кылып бүдүрүлгелерин ажилгалга киридерде улуз четпестер бар.

Ол бүгүн узуукаарынын талазы-биле чугула болгаш соңгаарладып болбас сору-галар салдырган. Ажыл-би-ле чугулаага, көдө ажил-агы бүдүрүлгелерин эрге-жон чугула машиналарын болгаш эреселдерин маяп четпелерин турар специализи-он болгаш механизатор-ларын сонуургалында ол шилтир дөрт дүжүтү ту-рар.

Бо одурутканын автору агроупотребу — механизация

хандектээр болгаш өске-даа хемчеглерин механизацияны чедир кылып берерин турар. Эзээр хой тууду организациалары тускайлаан ажаа-хоронин, чугула черлерге мөөнөвирин, чедир чарыг-дары турар.

Нитин-биле көдөргө чугу-ла херектин — чаа техни-каларын бүдүрерин организациаларын болгаш оларны ажилдаарынын дерини сал-дырган соууларга четпей турарын СЭКП ТК-нын Политбюро-нун хуралында аныктап боттандырып чоруда-рында, продукцияны шына-рында, дерилгелерин ажаап хандыраарында, септелгени-де болгаш каагалаарында, көдө ажил-агынын техника-нын кылып бүдүрүлгелерин ажилгалга киридерде улуз четпестер бар.

Ол бүгүн узуукаарынын талазы-биле чугула болгаш соңгаарладып болбас сору-галар салдырган. Ажыл-би-ле чугулаага, көдө ажил-агы бүдүрүлгелерин эрге-жон чугула машиналарын болгаш эреселдерин маяп четпелерин турар специализи-он болгаш механизатор-ларын сонуургалында ол шилтир дөрт дүжүтү ту-рар.

Бо одурутканын автору агроупотребу — механизация

айтырыларынын талазы-би-ле Бүгү-өзүл чөдөлүл ху-раалында чорал болганда, шак мынды өй келген, чугу-ла айтырылары оң киришкелеринин ханды-биле чугулаажап көргөни-чир херечин бооп турар.

Чижээлээр, удуз күштүг тракторларга жокар маши-наларын кылып үндүрерин көүздөдирин, калбак хем-чээлдиг, каттышкан агрегаты-тарын, өске-даа улуз ажил-тыг дерин-херекелерин бу-дүрүш дүрүлгелерин онза-лап айттып турар.

Бистин агроупотребу ком-плекстикте материал-тех-никтиг күш улуз. Көдөниң машина-трактор параты шы-нар талазы-биле чарыш-танг соопту баш чыл ишти-де тракторларын 20 амыг чаа хейирлерин, чүс-чүс я-зы-бүрү машиналарын бол-гаш дерилгелерин кылып үн-дүрүп эгелзэн. Көдө ажил-агы ажилдаарынын энергия-биле чепселгенерин үштөн амыг катал улаткан.

Бо бүгүн алташ көөрге, чер болгаш мал ажилын нити продукцияны улам көүдүрүп ужурут-тур. Ын-чалда-ла ону бүдүрерин кө-үдөдиринин темпиз көдө-дө мөөнөттингиз фондусу-га дүшпөй турар болгаш көдө ажил-агыга тускай-лаан курлавырлар ам-даа

чедир эгитпимейн турар. Ол бүтү фондусу боттарынын тургузуундан база хамаарып турар. Чи-жээ, мелиорациянын, мал ажилын улуз-улуз тууду-ларын инженерлиг ажил-дары машиналарын болгаш дерин-херекелерин кылып үндүреринде мурак чоруп турган. Ол чорук күш-ажыл-дын бүдүрүчүлүгүн болгаш бедик эгилден улаттырып, бедирлерин дөрт салдары чедирин турар.

Көдөдө тургустунган кү-чүшүлгөдө улаттырылы-нып хол курлавыр — ону ажилдаарын эки организаци-алары, машина-трактор апаратын ажаап, ажилдаарын экижидер, механизацияны чедир бедик бүдүрүчүлүг ажилдаарында таарымчалыг байдалдарын тургузары бо-лур илгиринин. Чугула амыг үдө канчар-даа аажо-зый машиналарын дугайында бооп турар. Бо хүнүнде шөлчө — ажилдап үнеринге 2,5 миллион амыг трактор-ларын (эртен чылдаан хөб), оларын илгирлелде кү-чүлү 250 мүн хире «инте-чуларын» болгаш «Т-150»-ненин белектерин, 900 мүн амыг андазыларын, бир миллион амыг култиватор-ларын, он-он мүн үрезин чаштырыкчыларын, өске-даа машиналарын «чепселзэн»

бооп турар. СЭКП ТК-ның Политбю-ро-нун хүлээп алган док-таалында көдө ажил-агыга машина кылып үндүр-белде, көдөргө 1984 — 1990 чылдар уезинде техниканы бедир-биле, колхозтарга болгаш сов-хозтарга оларны ажилла-дып бүтү хемчег-биле ула-тырылары-биле холбашка ажилдыг төп болгаш чер-чер организациаларын ажилын хемчеглерин тодаргай айт-кан. Ол Бүдүрүлгө сорук кириптин шилтирди! Бү-гү-өзүлгөдө АУК-тин чугу-ла айтырыларынын талазы-биле экономика-тын чөвүл-хуралында оларны калба-ныл чугулаажап көргөни-нин сонда хүлээп алган шилтир партия биле чо-нуч эрге-ажыктарынын ча-гыттал турар. Бистин партия-ныктыг көдө ажил-агынын хөжүмдөргө чүч хире улуз илгиргелерин салып, ону дугайында сагыш салымшы-кынын — чүгө экономика-тын ажил-агы база бедик чер-гелдиг социал-политиктиг со-кулга кылыдып чоруп тура-мын бүрүтү-биле бедиктап турарын ол шилтирлел-до-луз-биле катал шилтир-чир.

Д. СМЕРНОВ.
СЭТА-ның хайгаарачымы.

Совет Тываның 40 чылынга уткуштур

ПИОНЕРЖИ УТТУНДУРБАС ЧЫЛДАР

Тывага пионер, арвез, комсомол ажылынын
хоочуку Маады Кимович МОМБУЖАН-биле
беседа.

Революстуг Тывага пионер организациязынын үндештигини тургустунаарына хамаарыштыр ботунуң пионержи, арвезчи амдыралымдан чамдык чүүлдерни сактып, амгы салгалдык пионерлеринге болгаш аныктарына каш өсө-биле сокуругадыл көрсөң.

Тывага пионер шимчээшкениниң тоотугунаан хей-ле солун чүүлдерин бикип-да, төөгүл-да болур. 1931 чылдын ситен, таразын киинде ажал ап турган чеди чүе. Бир-ле катан черде кончү иднейилг арвезчи Седил анык мойнунада кызыл «мончар» багал алган, бир эшиге аалынык чедип келгеш, арвез кошкодумдан бистин Сесерилг сумузунга пионер отряды тургузар дугайында айттышынын келгенди, дурумун база чорудуңкан, ботур дээш, хойченин карманындан бичи ах дептерингеш уштур көргүстү. Бо ажылды дораан эгелес болза, хойчон, пионер кезиндегине 10-дан 16 хар чедир оолдар, урууларын хүлээп алыр чүе-дир, мындагы мидыг назмыг оолдарда, уруулар-да боттарынын аны туразы-биле биске бүрүткөдир-дир деп чарлааш, аны-биле ийилдэ даштыгаа көк кырынга барып олурду алды.

Оолдар, урууларын өөрүшкү маңайы-даа көлдүрүлгөн. Дыттыг-Арыг, Доора-Хадын, Калбак-Чыраа аалдарын кезип чүгүрүшкеш, оларын урууларын дораан чымыл бис. Седил анык деити-ле ак дептерингешин тутушпаан, аалдарын урууларын таныыр болгаш шуптузун очкалааныг кезип, чүгүртү көрө-дир. Оон шынал-ла дурумун иштинде кол-кол чүүлдерин таныштырып эгелдиз: пионерге ады аттарын оолдар, урууларын хүлээп алыр чүе-дир; пионер кижик мурнакчы, үдөлгөргө, сагылаң чүгүмүг болур; хамыктын мурунунда бичикке өрөшүн алыр, а оон соода эскерин өрөдир, хой-чиде аныктын ийдепкейилг кижик хүлээлгелг; кызыл галстуктуг чорур, ол дээрже Ленин башкынын номиналынга, революциянын хергенне шычы болурунун демдээ-дир деп биске таймыдыр-лап берди.

Амгыстың эдертип чоран аны тыва биникти кайгамчык аны билди кижи болган, бичик турда шупту угулдараар. Ону юрүп, сокуруга дээр чүгү-даа уттулар бис. Ол анык, чаш баш кижик арвез кошкодумдан келген хейирлиг. Төзө мада саздаанда сазынаар үштүп келген, пионер кижигинге кирерин күзээр оолдар, уруулар мендэ бүрүткөдир-дир думаларын дээр, көк кырынга калбак мыш салдырып ай, оон кырынга ийи холун салгаш донгайып чыдып алды.

— Че, думаларын, баштай кымыл, Самбуу бе, азы Момбужаң бе, кымыл че? — деп, Седил анык айтырды. Бистер шынал-ла аныктын адыан элчизиниң аайы-биле бүткөдир эгелдиз. Анык чымыл оолдар, уруулардан ады-мезиниң айты-мизигу-рунун талазы-биле таарыш-

пас кижи-даа чок, шуптувус-ла дүрүм буугар таарыш болган бис. Ийдеп болза, да «бодум билбес мен» «авамыс, авамыс-даа та чүү дээр» дийгеш, ийи, үш хире оолдар, уруулар бүүдү сымырлып чорудай барган. Бичалзажон олар удатпаан-да дедир чедип келгеш ба-за-ла бүрүткөдир алганнар. Шупту он анык кижик бүрүткөдир. Оон соода каш-ла хонганда шуптувус отряд азы чөвүлгү хуралынга барган, пионерге кирип алган бис, аалымыс уруулар ийи шупту кызыл галстуктуг пионерлер апарган. До-раан отряд база тургустунган, амдырал чартынып-ла эгелден.

Отряд тургустунаары билек-ле Седил анык, арвез чүгүртү дарагы Маады Манзырыкчы, мыңан Кызыл-га нам сүргүлүдүг өрөшүн турган Сесерилг чүртүг бистин анымыс Маады Мөңгө болгаш шериге чоран өске-да арвезчи аныларын бисте бисте чымыл аны-нын, оон ботуларын чүгү-мунга өрөдир, күш-дамыр сүргүлүг кылдырып, яныз-бүрү хемчээлгиди черлерге чарыштырып, өрөдир эгелден. Нам, арвез үрлерин отрядка кызыл тукут, бара-бан, горн болгаш оюнга хер-гелдэр өске-даа чүүлдерин арвез Топ Комитетинден, АРЭ кошкодумдан экнеп берген. Дүн чаа-ла довурак, хүлге боражып, малгаш, ба-дарын кезип чүгүрүшкеш, оларын урууларын дораан чымыл бис. Седил анык деити-ле ак дептерингешин тутушпаан, аалдарын урууларын таныыр болгаш шуптузун очкалааныг кезип, чүгүртү көрө-дир. Оон шынал-ла дурумун иштинде кол-кол чүүлдерин таныштырып эгелдиз: пионерге ады аттарын оолдар, урууларын хүлээп алыр чүе-дир; пионер кижик мурнакчы, үдөлгөргө, сагылаң чүгүмүг болур; хамыктын мурунунда бичикке өрөшүн алыр, а оон соода эскерин өрөдир, хой-чиде аныктын ийдепкейилг кижик хүлээлгелг; кызыл галстуктуг чорур, ол дээрже Ленин башкынын номиналынга, революциянын хергенне шычы болурунун демдээ-дир деп биске таймыдыр-лап берди.

Амгыстың эдертип чоран аны тыва биникти кайгамчык аны билди кижи болган, бичик турда шупту угулдараар. Ону юрүп, сокуруга дээр чүгү-даа уттулар бис. Ол анык, чаш баш кижик арвез кошкодумдан келген хейирлиг. Төзө мада саздаанда сазынаар үштүп келген, пионер кижигинге кирерин күзээр оолдар, уруулар мендэ бүрүткөдир-дир думаларын дээр, көк кырынга калбак мыш салдырып ай, оон кырынга ийи холун салгаш донгайып чыдып алды.

— Че, думаларын, баштай кымыл, Самбуу бе, азы Момбужаң бе, кымыл че? — деп, Седил анык айтырды. Бистер шынал-ла аныктын адыан элчизиниң аайы-биле бүткөдир эгелдиз. Анык чымыл оолдар, уруулардан ады-мезиниң айты-мизигу-рунун талазы-биле таарыш-

чайын — тараа сугтарар, ону мал-маганын үрөп, чиринден камгалаар, өргө-күс-биле демисежиң чоруп каар турдугу. Чаңгыс сөс-биле чуталаарга, чылдык дөрт эргидежинде пионерлерин киришпес ажылы чок турган.

Пионерлер арвезчилер-биле кады тыва бичик өрөдир-дир боттарынын холунга алган. 1931 чылда сум-га тургустан бичик өрөдир-дир боттарынын дооскан пионерлер арбаннарга, кы-ал өлгөргө бичик башкы-да, бичик билбес дык хой кижилерин, оларын иштинде боттарынын ады-нелерин өрөдир турганнар. Бичан олар: бичик билди бир пионер бичик билбес азы бичикти бичи билди беш кижини өрөт деп, намын кыгырып-биле ачылдап турган. Тыва дылга он багтай үнгөш номиналы олар-ның иштинде «Ленин башкы», «Самбукайын чуга-аы» болгаш өске-даа чогаал-дарын организастыг номчу-ру, чога номчуп танышты-рылар отрядтын ажыл пла-нынга доктаамал кирип, кы-дыг номчулгаларын мыр-най чачыл кылдыр чорудуп турган.

Отряд өзүп, быжыккан тудум чаа күштер нежекип, чаа чогаалдыкчы уран бол-дир төртүтүп, пионерлер-биле, бичиң чаштар-биле ажылдык депшигелг хейир-лерин пионерлер боттары тып, калбартып турган. Оларын иштинде алыр, хары кекээлери, шериги-диге, спорт оюннары, чаа революшчу мырлар өрөшери, лама, хамыраң аажы-ча-нын, хуурам ажыл-херзон кочулар, сойлаан оюн-ши кылыры болгаш он-шаа өс-не революшчу утка-шынар-лыг оюннар, массалыг хем-чегер кирип турган.

1931 болгаш 1932 чылдар-нын часын, күсүк анылар-дык база мал аныктынга иднейилг киришенин дээр, ол мышан бичик өрөдир-дир аны чорудуп, культу-расалыг ажылды үлгелерг организастыг дээр бистин Сесерилг сумузун пионер отрядын барабан, горн, хол бөмбүтери, сеткүүлдер бол-гаш өске-даа чүүлдер-биле, а арвез үрүм тукут, он-он пластинкалыг патефон, гар-монь болгаш эртерг өске-даа чүүлдер-биле ТАРЭ Топ Комитеди болгаш АРЭ ко-моку улай-улай шаңнаан.

Сесерилг сумузунга В. И. Ленин атыг пионер органи-зациязынын эге үндешиниң салгы, ону салгалдан сал-гыла көрүдүп келген хоочуннарын дык хой кыр-ган ады-не, харын-даа кыр-ганача, кырган-аай бол, Бик-Хем районун «Саян» совхозунда ам-даа чурттап, ажылдап чорур. Оларын азында кадарчылар, саан-чылар, тудугчулар, чола-чылар, культура ажылдак-чылары болгаш өске-даа ажыл-ишчилер бар.

Тываның пионер шим-чээшкенин хоочуннары бистер Совет Тываның 40 чылынга демделген тура, ре-спубликаның анык ленинчи-леринге байыр чедирп, пи-онерни кадыкшыды, өрө-диргеле, күш-ажылга үлү-гүлгү чедиркинерин бол-гаш аас-нежиги күзээр бис.

Партияны ажылдакчы, Т. ДОРЖУ беседалаңкан.

Улусчу чогаалдык фестивалы

СЦЕНАДА — ЫРААЖЫЛАР

Кызылдың уран чүүлүг-шенин концерт залыга Тываның Совет Эвилелинги саставына эки-тура-биле каттыш-канындан бээр 40 чыл юбилейинге база Ада-чүртүг Улут дайыныга фашисттер Германия-ны тилкээниден бээр 40 чыл болганынга тураскааткан ре-спубликаның бот-тывынгар ыраажы-солисттерин көрүл-де-конкурдузун эрттирген.

Конкурсту улусчу чогаалдык фестивалының үшкү ээлээ-ниң хемчээлгиге эрттирген. Конкурстуң негелделерин өзү-гар район бүрүзүндө үш ир-от-жы киржир. Олар идеп-кейлиг, утка-шынары ханы, ыраажы мергежил талазы-биле бедик, эки үдөлгөргө, чараш тембрлиг күүселделерин ба-раалгадыр соруталыг.

Конкурста 12 район болгаш Кзыл коорайдан шупту 40 ыраажы киришкен. Току ра-йондан чаңгыс-даа кижик кел-бэни көм-чачыг.

РСФСР-ниң уран чүүлүнүң алдарыг ажылдакчы, Тыва АССР-ниң улустун артизи ко-мпозитор А. Чыргал-оолдуг дара-лааны-биле жюри кезиги-леря столун ээлеке. Бай-Тайганың ыраажылары сена-га узда-дараа үлүп кээп, ир-лаажып эгелден. Олардан 16 харлыг эл анык Казырыкбай Байлан-оолдун тыва улустун «Бай-ла Тайгам», «Малчын уг-бамга» деп ырларын онзагай күүсеткенин жюри демделеп, түнел концертке киригеп.

Дараазында Барыш-Хемчик районун дөрт ыраажыны ба-гай эвес ыраада-да, түнел концертке чангыс-даа кижик кирбей барган.

Конкурста 12 район болгаш

Чөөн-Хемчиктен Татяна Доржу Тухмаювоту «Россия» деп ырызын эки күүсеткеш

шанналыг чеге төлөтүп бо-ган. Мөңгүн-Тайганың ыраа-жыларының конкурста эки белеткенгенин демделес арга чок. Үш ыраажы: Ека-терина Кара-Сал, Б. Чам-бытың «Төрөн Тывам — алдын черим», Борис Ламажал А. Чыргал-оолдун «Ак-көк хемчик кижилери» деп кинодан Мергенниң ыры, Даржаа Хунан-Кара «Тоорук-тут-Тайга» деп ырларын ко-курстуң негелдешин дүшүрт эки күүсеткеш, эртергит шап-наларга четкен болгаш түнел концертке киржир эргени чаа-лап алган.

Бо конкурста бирги черинг шаңналыг Улус-Хемчик төлө-зи Любөө Цехга «Хову-биле», «Сендэ аас-кежик» деп ыр-ларын профессионалдыг, жоан-сы, каасталазы, тембри чараш, шың күүсеткени дээр тывыс-кан.

Ийги черинг шаңналыг Овурнун төлөзи «Сергей Даш-оолдун» «Элдин нелир кушкарлары» деп ырынга, үшкү черинг шаңналыг Мөң-гүн-Тайганың төлөзи — Ека-терина Кара-Салга Б. Каадыр-оолдун «Малч черим» деп ыры күүсеткени дээр тывыс-кан.

Болуп эрткен конкурстуң түнелги үдүрүп тура жюри чептериниң база демделээ. Чижээ: районнардан келген ыраажыларын балидан өске үдөлгөз чок болган. Бай-Тай-ганың Б. Казырыкбайн үдүн баянст ыраажыны үдөлгөн.

ЧУРУКТАРДА: конкурстуң бирги черин алган лауреат Любөө Цехга ырлап тур. Көрүдөңгө шаңнаал-макталдарына кирген бөлүк киржикчилер.

Чөөн-Хемчиктен Татяна Доржу Тухмаювоту «Россия» деп ырызын эки күүсеткеш шаңналыг чеге төлөтүп бо-ган. Мөңгүн-Тайганың ыраа-жыларының конкурста эки белеткенгенин демделес арга чок. Үш ыраажы: Ека-терина Кара-Сал, Б. Чам-бытың «Төрөн Тывам — алдын черим», Борис Ламажал А. Чыргал-оолдун «Ак-көк хемчик кижилери» деп кинодан Мергенниң ыры, Даржаа Хунан-Кара «Тоорук-тут-Тайга» деп ырларын ко-курстуң негелдешин дүшүрт эки күүсеткеш, эртергит шап-наларга четкен болгаш түнел концертке киржир эргени чаа-лап алган.

Бо конкурста бирги черинг шаңналыг Улус-Хемчик төлө-зи Любөө Цехга «Хову-биле», «Сендэ аас-кежик» деп ыр-ларын профессионалдыг, жоан-сы, каасталазы, тембри чараш, шың күүсеткени дээр тывыс-кан.

Ийги черинг шаңналыг Овурнун төлөзи «Сергей Даш-оолдун» «Элдин нелир кушкарлары» деп ырынга, үшкү черинг шаңналыг Мөң-гүн-Тайганың төлөзи — Ека-терина Кара-Салга Б. Каадыр-оолдун «Малч черим» деп ыры күүсеткени дээр тывыс-кан.

Болуп эрткен конкурстуң түнелги үдүрүп тура жюри чептериниң база демделээ. Чижээ: районнардан келген ыраажыларын балидан өске үдөлгөз чок болган. Бай-Тай-ганың Б. Казырыкбайн үдүн баянст ыраажыны үдөлгөн.

ЧУРУКТАРДА: конкурстуң бирги черин алган лауреат Любөө Цехга ырлап тур. Көрүдөңгө шаңнаал-макталдарына кирген бөлүк киржикчилер.

Чөөн-Хемчиктен Татяна Доржу Тухмаювоту «Россия» деп ырызын эки күүсеткеш шаңналыг чеге төлөтүп бо-ган. Мөңгүн-Тайганың ыраа-жыларының конкурста эки белеткенгенин демделес арга чок. Үш ыраажы: Ека-терина Кара-Сал, Б. Чам-бытың «Төрөн Тывам — алдын черим», Борис Ламажал А. Чыргал-оолдун «Ак-көк хемчик кижилери» деп кинодан Мергенниң ыры, Даржаа Хунан-Кара «Тоорук-тут-Тайга» деп ырларын ко-курстуң негелдешин дүшүрт эки күүсеткеш, эртергит шап-наларга четкен болгаш түнел концертке киржир эргени чаа-лап алган.

Бо конкурста бирги черинг шаңналыг Улус-Хемчик төлө-зи Любөө Цехга «Хову-биле», «Сендэ аас-кежик» деп ыр-ларын профессионалдыг, жоан-сы, каасталазы, тембри чараш, шың күүсеткени дээр тывыс-кан.

Ийги черинг шаңналыг Овурнун төлөзи «Сергей Даш-оолдун» «Элдин нелир кушкарлары» деп ырынга, үшкү черинг шаңналыг Мөң-гүн-Тайганың төлөзи — Ека-терина Кара-Салга Б. Каадыр-оолдун «Малч черим» деп ыры күүсеткени дээр тывыс-кан.

Болуп эрткен конкурстуң түнелги үдүрүп тура жюри чептериниң база демделээ. Чижээ: районнардан келген ыраажыларын балидан өске үдөлгөз чок болган. Бай-Тай-ганың Б. Казырыкбайн үдүн баянст ыраажыны үдөлгөн.

ЧУРУКТАРДА: конкурстуң бирги черин алган лауреат Любөө Цехга ырлап тур. Көрүдөңгө шаңнаал-макталдарына кирген бөлүк киржикчилер.

Чөөн-Хемчиктен Татяна Доржу Тухмаювоту «Россия» деп ырызын эки күүсеткеш шаңналыг чеге төлөтүп бо-ган. Мөңгүн-Тайганың ыраа-жыларының конкурста эки белеткенгенин демделес арга чок. Үш ыраажы: Ека-терина Кара-Сал, Б. Чам-бытың «Төрөн Тывам — алдын черим», Борис Ламажал А. Чыргал-оолдун «Ак-көк хемчик кижилери» деп кинодан Мергенниң ыры, Даржаа Хунан-Кара «Тоорук-тут-Тайга» деп ырларын ко-курстуң негелдешин дүшүрт эки күүсеткеш, эртергит шап-наларга четкен болгаш түнел концертке киржир эргени чаа-лап алган.

Бо конкурста бирги черинг шаңналыг Улус-Хемчик төлө-зи Любөө Цехга «Хову-биле», «Сендэ аас-кежик» деп ыр-ларын профессионалдыг, жоан-сы, каасталазы, тембри чараш, шың күүсеткени дээр тывыс-кан.

Ийги черинг шаңналыг Овурнун төлөзи «Сергей Даш-оолдун» «Элдин нелир кушкарлары» деп ырынга, үшкү черинг шаңналыг Мөң-гүн-Тайганың төлөзи — Ека-терина Кара-Салга Б. Каадыр-оолдун «Малч черим» деп ыры күүсеткени дээр тывыс-кан.

Болуп эрткен конкурстуң түнелги үдүрүп тура жюри чептериниң база демделээ. Чижээ: районнардан келген ыраажыларын балидан өске үдөлгөз чок болган. Бай-Тай-ганың Б. Казырыкбайн үдүн баянст ыраажыны үдөлгөн.

ЧУРУКТАРДА: конкурстуң бирги черин алган лауреат Любөө Цехга ырлап тур. Көрүдөңгө шаңнаал-макталдарына кирген бөлүк киржикчилер.

Чөөн-Хемчиктен Татяна Доржу Тухмаювоту «Россия» деп ырызын эки күүсеткеш шаңналыг чеге төлөтүп бо-ган. Мөңгүн-Тайганың ыраа-жыларының конкурста эки белеткенгенин демделес арга чок. Үш ыраажы: Ека-терина Кара-Сал, Б. Чам-бытың «Төрөн Тывам — алдын черим», Борис Ламажал А. Чыргал-оолдун «Ак-көк хемчик кижилери» деп кинодан Мергенниң ыры, Даржаа Хунан-Кара «Тоорук-тут-Тайга» деп ырларын ко-курстуң негелдешин дүшүрт эки күүсеткеш, эртергит шап-наларга четкен болгаш түнел концертке киржир эргени чаа-лап алган.

Бо конкурста бирги черинг шаңналыг Улус-Хемчик төлө-зи Любөө Цехга «Хову-биле», «Сендэ аас-кежик» деп ыр-ларын профессионалдыг, жоан-сы, каасталазы, тембри чараш, шың күүсеткени дээр тывыс-кан.

Ийги черинг шаңналыг Овурнун төлөзи «Сергей Даш-оолдун» «Элдин нелир кушкарлары» деп ырынга, үшкү черинг шаңналыг Мөң-гүн-Тайганың төлөзи — Ека-терина Кара-Салга Б. Каадыр-оолдун «Малч черим» деп ыры күүсеткени дээр тывыс-кан.

Болуп эрткен конкурстуң түнелги үдүрүп тура жюри чептериниң база демделээ. Чижээ: районнардан келген ыраажыларын балидан өске үдөлгөз чок болган. Бай-Тай-ганың Б. Казырыкбайн үдүн баянст ыраажыны үдөлгөн.

ЧУРУКТАРДА: конкурстуң бирги черин алган лауреат Любөө Цехга ырлап тур. Көрүдөңгө шаңнаал-макталдарына кирген бөлүк киржикчилер.

Чөөн-Хемчиктен Татяна Доржу Тухмаювоту «Россия» деп ырызын эки күүсеткеш шаңналыг чеге төлөтүп бо-ган. Мөңгүн-Тайганың ыраа-жыларының конкурста эки белеткенгенин демделес арга чок. Үш ыраажы: Ека-терина Кара-Сал, Б. Чам-бытың «Төрөн Тывам — алдын черим», Борис Ламажал А. Чыргал-оолдун «Ак-көк хемчик кижилери» деп кинодан Мергенниң ыры, Даржаа Хунан-Кара «Тоорук-тут-Тайга» деп ырларын ко-курстуң негелдешин дүшүрт эки күүсеткеш, эртергит шап-наларга четкен болгаш түнел концертке киржир эргени чаа-лап алган.

Бо конкурста бирги черинг шаңналыг Улус-Хемчик төлө-зи Любөө Цехга «Хову-биле», «Сендэ аас-кежик» деп ыр-ларын профессионалдыг, жоан-сы, каасталазы, тембри чараш, шың күүсеткени дээр тывыс-кан.

Ийги черинг шаңналыг Овурнун төлөзи «Сергей Даш-оолдун» «Элдин нелир кушкарлары» деп ырынга, үшкү черинг шаңналыг Мөң-гүн-Тайганың төлөзи — Ека-терина Кара-Салга Б. Каадыр-оолдун «Малч черим» деп ыры күүсеткени дээр тывыс-кан.

Болуп эрткен конкурстуң түнелги үдүрүп тура жюри чептериниң база демделээ. Чижээ: районнардан келген ыраажыларын балидан өске үдөлгөз чок болган. Бай-Тай-ганың Б. Казырыкбайн үдүн баянст ыраажыны үдөлгөн.

ЧУРУКТАРДА: конкурстуң бирги черин алган лауреат Любөө Цехга ырлап тур. Көрүдөңгө шаңнаал-макталдарына кирген бөлүк киржикчилер.

Чөөн-Хемчиктен Татяна Доржу Тухмаювоту «Россия» деп ырызын эки күүсеткеш шаңналыг чеге төлөтүп бо-ган. Мөңгүн-Тайганың ыраа-жыларының конкурста эки белеткенгенин демделес арга чок. Үш ыраажы: Ека-терина Кара-Сал, Б. Чам-бытың «Төрөн Тывам — алдын черим», Борис Ламажал А. Чыргал-оолдун «Ак-көк хемчик кижилери» деп кинодан Мергенниң ыры, Даржаа Хунан-Кара «Тоорук-тут-Тайга» деп ырларын ко-курстуң негелдешин дүшүрт эки күүсеткеш, эртергит шап-наларга четкен болгаш түнел концертке киржир эргени чаа-лап алган.

Бо конкурста бирги черинг шаңналыг Улус-Хемчик төлө-зи Любөө Цехга «Хову-биле», «Сендэ аас-кежик» деп ыр-ларын профессионалдыг, жоан-сы, каасталазы, тембри чараш, шың күүсеткени дээр тывыс-кан.

Ийги черинг шаңналыг Овурнун төлөзи «Сергей Даш-оолдун» «Элдин нелир кушкарлары» деп ырынга, үшкү черинг шаңналыг Мөң-гүн-Тайганың төлөзи — Ека-терина Кара-Салга Б. Каадыр-оолдун «Малч черим» деп ыры күүсеткени дээр тывыс-кан.

Болуп эрткен конкурстуң түнелги үдүрүп тура жюри чептериниң база демделээ. Чижээ: районнардан келген ыраажыларын балидан өске үдөлгөз чок болган. Бай-Тай-ганың Б. Казырыкбайн үдүн баянст ыраажыны үдөлгөн.

ЧУРУКТАРДА: конкурстуң бирги черин алган лауреат Любөө Цехга ырлап тур. Көрүдөңгө шаңнаал-макталдарына кирген бөлүк киржикчилер.

Чөөн-Хемчиктен Татяна Доржу Тухмаювоту «Россия» деп ырызын эки күүсеткеш шаңналыг чеге төлөтүп бо-ган. Мөңгүн-Тайганың ыраа-жыларының конкурста эки белеткенгенин демделес арга чок. Үш ыраажы: Ека-терина Кара-Сал, Б. Чам-бытың «Төрөн Тывам — алдын черим», Борис Ламажал А. Чыргал-оолдун «Ак-көк хемчик кижилери» деп кинодан Мергенниң ыры, Даржаа Хунан-Кара «Тоорук-тут-Тайга» деп ырларын ко-курстуң негелдешин дүшүрт эки күүсеткеш, эртергит шап-наларга четкен болгаш түнел концертке киржир эргени чаа-лап алган.

Бо конкурста бирги черинг шаңналыг Улус-Хемчик төлө-зи Любөө Цехга «Хову-биле», «Сендэ аас-кежик» деп ыр-ларын профессионалдыг, жоан-сы, каасталазы, тембри чараш, шың күүсеткени дээр тывыс-кан.

Ийги черинг шаңналыг Овурнун төлөзи «Сергей Даш-оолдун» «Элдин нелир кушкарлары» деп ырынга, үшкү черинг шаңналыг Мөң-гүн-Тайганың төлөзи — Ека-терина Кара-Салга Б. Каадыр-оолдун «Малч черим» деп ыры күүсеткени дээр тывыс-кан.

Болуп эрткен конкурстуң түнелги үдүрүп тура жюри чептериниң база демделээ. Чижээ: районнардан келген ыраажыларын балидан өске үдөлгөз чок болган. Бай-Тай-ганың Б. Казырыкбайн үдүн баянст ыраажыны үдөлгөн.

ЧУРУКТАРДА: конкурстуң бирги черин алган лауреат Любөө Цехга ырлап тур. Көрүдөңгө шаңнаал-макталдарына кирген бөлүк киржикчилер.

Чөөн-Хемчиктен Татяна Доржу Тухмаювоту «Россия» деп ырызын эки күүсеткеш шаңналыг чеге төлөтүп бо-ган. Мөңгүн-Тайганың ыраа-жыларының конкурста эки белеткенгенин демделес арга чок. Үш ыраажы: Ека-терина Кара-Сал, Б. Чам-бытың «Төрөн Тывам — алдын черим», Борис Ламажал А. Чыргал-оолдун «Ак-көк хемчик кижилери» деп кинодан Мергенниң ыры, Д